

KOL PERSKAITĖTE
ŠIĄ ANTRAŠTĘ,
VIEN 2020 M.

LIETUVOS
VALDŽIA IŠLEIDO
3156 eurus

Lietuvos
laisvosios
rinkos
institutas

Susisiekti su LLRI galite:

Vilniaus g. 31

Vilnius

Tel. (8-5) 250 0280

www.llri.lt

Šio leidinio misija – parodyti Lietuvos viešųjų finansų padėtį: mokesčių ir išlaidų dydžius, valstybės skolos ir jos palūkanų našta.

Gyventojams svarbu ne tik žinoti, bet ir suprasti, iš ko susideda darbo vietos kaina, kaip ir kur yra panaudojami jų sumokami mokesčiai, kokie įsipareigojimai slegia valstybės pečius ir kaip tai atsiliepia jos gerovei. Tai padeda priimti labiau informuotus sprendimus ir dėl savo, ir dėl valstybės ateities. Pasaulyje siaučiant pandemijai bei jos sukeltai ekonominei krizei tai pasidarė ypač svarbu.

Šiame leidinyje rasite informacijos ir apie gyventojų darbo pajamų apmokestinimą Baltijos jūros regione, darbo našumo ir atlyginimų augimą, valdžios sektoriaus išteklius ir jų panaudojimą.

Pagarbiai
Lietuvos laisvosios rinkos institutas

VMI ADMINISTRUOJAMI MOKESČIAI

Mokestinių pajamų per 2020 m. gauta 7,838 mlrd. eurų, t. y. 811 mln. eurų arba 9,4 proc. mažiau nei planuota. Bendras pagrindinių Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) administruojamų mokesčių, kurių dalis bendroje pajamų struktūroje sudarė 93,8 proc., t. y. gyventojų pajamų mokesčio, pelno mokesčio, pridėtinės vertės mokesčio bei akcizų, pajamų surinkimo planas įvykdytas 90,5 proc.

**PRIDĖTINĖS
VERTĖS
MOKESTIS
(PVM)**

**GYVENTOJŲ
PAJAMŲ
MOKESTIS
(GPM)**

AKCIZAI

**PELNO
MOKESTIS**

**TRANSPORTO
PRIEMONIŲ
MOKESČIAI**

**ATSKAITYMAI
NUO PAJAMŲ
PAGAL
LR MIŠKŲ
ĮSTATYMĄ**

**ANGLIAVANDE-
NILIŲ IŠTEKLIŲ
MOKESTIS**

**ĮMOKOS Į
GARANTINĮ
FONDĄ**

**KONSULINIS
MOKESTIS**

**LOTERIJŲ
IR LOŠIMŲ
MOKESTIS**

**MOKESTIS
UŽ APLINKOS
TERŠIMĄ**

**MOKESTIS UŽ
VALSTYBĖS
TURTO
NAUDOJIMĄ
PATIKĖJIMO
TEISE**

**MOKESTIS UŽ
VALSTYBINIUS
GAMTOS
IŠTEKLIUS**

**NEKILNOJAMO-
JO TURTO (NT)
MOKESTIS**

**PAVELDIMO
TURTO
MOKESTIS**

**VALSTYBĖS
RINKLIAVA**

**ŽEMĖS
MOKESTIS**

**ŽYMINIS
MOKESTIS**

MOKESČIAI, SUMOKAMI NUO ATLYGINIMO

GYVENTOJŲ PAJAMŲ
MOKESTIS (GPM)

PRIVALOMOJO
SVEIKATOS
DRAUDIMO (PSD)
ĮMOKA

VALSTYBINIO
SOCIALINIO
DRAUDIMO
(„SODROS“) ĮMOKA

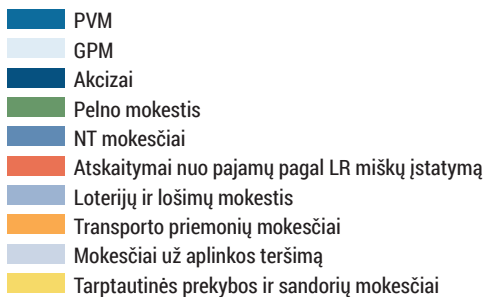
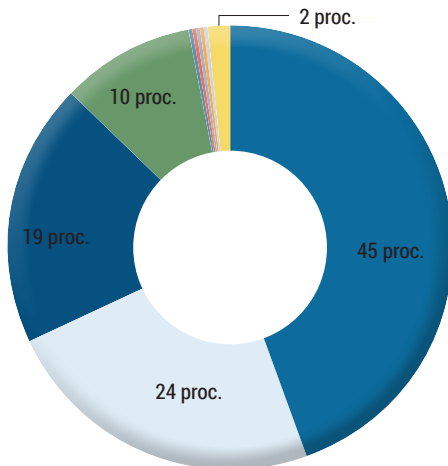

ĮMOKA Į GARANTINĮ
FONDĄ

ĮMOKA Į ILGALAIKIO
DARBO IŠMOKŲ
FONDĄ

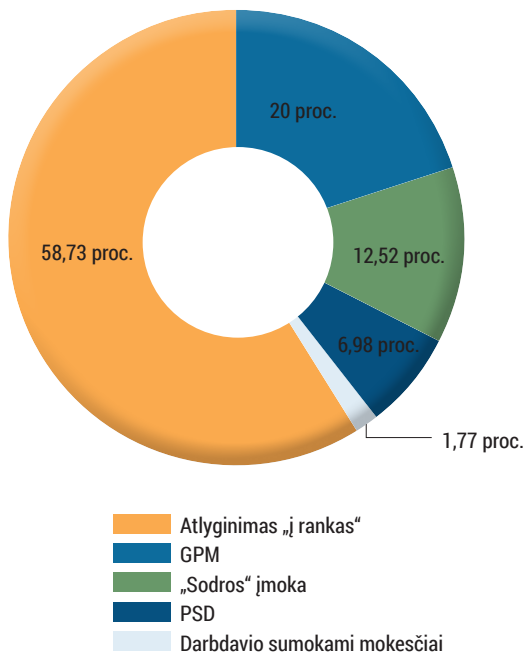
Į VALSTYBĖS BIUDŽETĄ SURENKAMŲ MOKESČIŲ PASISKIRSTYMAS

Šaltinis – Finansų ministerija, 2020.

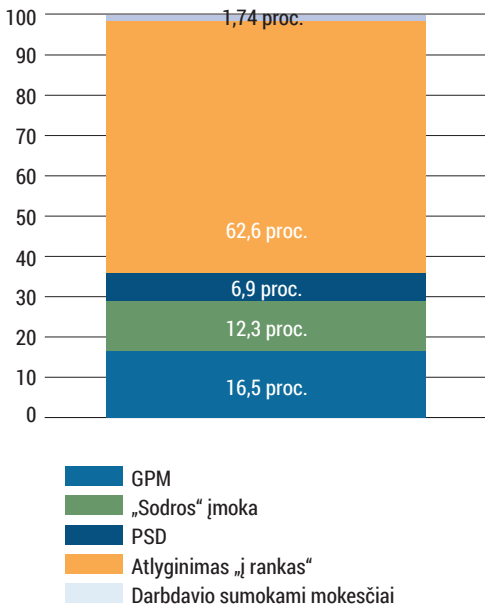
IŠ KO SUSIDEJA DARBO VIETOS KAINA?

Nominalus darbuotojo atlyginimo apmokestinimas

Darbo užmokestis, pagal 2020 m. galiojusius teisės aktus, yra apmokestinamas GPM (20 proc.; jei uždirbamas didesnis nei 60 VDU dydžio atlyginimas, 32 proc.), PSD įmoka (6,98 proc.) ir „Sodros“ įmoka (12,52 proc.).

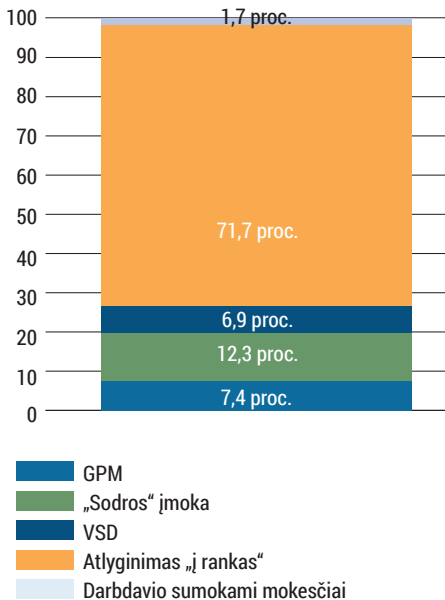
Darbo vietos kaina, kai uždirbamas vidutinis darbo užmokestis

2020 m. vidutinis atlyginimas bruto siekė 1524,2 eurus (darbo vietos kaina – 1551,18 eurus). Jam buvo pritaikyti tokie efektyvieji mokesčių tarifai: GPM (16,5 proc.), „Sodros“ įmoka“ (12,3 proc.), PSD įmoka (6,9 proc.), darbdavio sumokami mokesčiai (1,7 proc.). Taigi, atlyginimas „į rankas“ sudarė 62,6 proc.

Šaltinis – VMI, 2020.

DARBO VIETOS KAINA, KAI UŽDIRBAMAS MMA

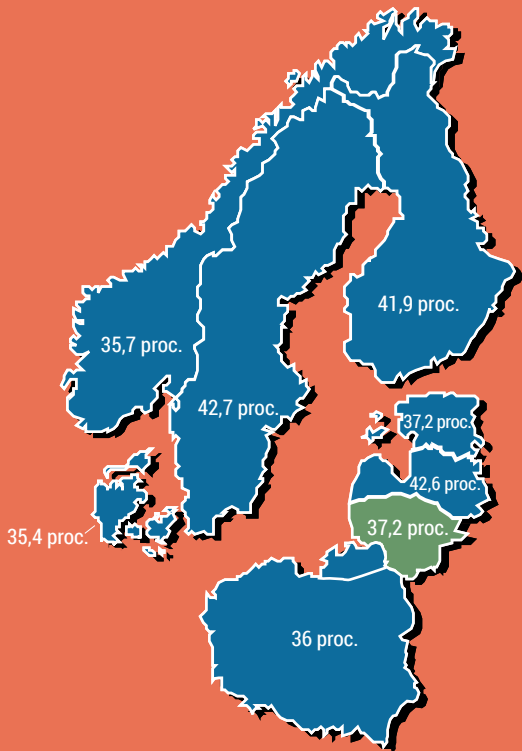

2020 m. minimalus mėnesinis atlyginimas (MMA) siekė 642 eurus, darbo vietos kaina – 653,36 eurus. GPM sudarė 7,4 proc., „Sodros“ įmoka – 12,3 proc., PSD – 6,9 proc., darbdavio sumokami mokesčiai – 1,7 proc. darbo vietos kainos.

Mokesčių našta didėja didėjant atlyginimui – už MMA dirbančiam asmeniui į rankas lieka apie 72 proc. atlyginimo, o štai uždirbančiam VDU – tik beveik 63 proc. atlyginimo.

Šaltinis – Finansų ministerija, 2020.

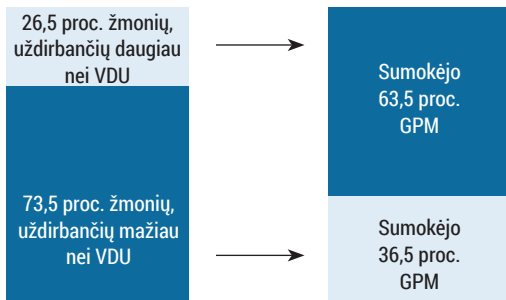
GYVENTOJŲ DARBO PAJAMŲ APMOKESTINIMAS BALTIJOŠ JŪROS REGIONE

Mokesčių našta uždirbantiems vidutinį darbo užmokestį Lietuvoje siekia 37,2 proc. nuo darbo užmokesčio. Lietuvos dirbantieji yra apmokestinami labiau nei labiausiai išsivysčiusių pasaulio valstybių (EBPO) vidurkis (36 proc.).

Šaltinis – EBPO, 2019.

GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL SUMOKĖTĄ GPM

Lietuvoje daugiau nei vidutinį darbo užmokestį 2020 m. uždirbo 26,5 proc. dirbančiųjų, o gyventojų pajamų mokesčio jie sumokėjo net 63,5 proc. viso surinkto mokesčio.

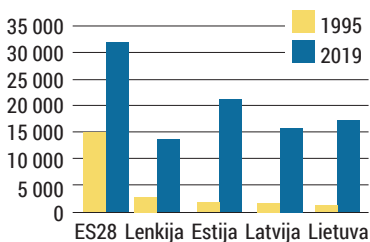
Tokia situacija dalinai susidaro dėl galiojančios progresinės GPM apmokestinimo tvarkos, taikant 32 proc. tarifą, uždirbant 60 VDU ir daugiau per metus, nors dar ir iki progresinio mokesčio įvedimo didžiausią dalį mokesčių sumokėdavo daugiausiai uždirbantys.

Šaltinis – VMI, 2021.

DARBO NAŠUMO IR ATLYGINIMŲ AUGIMAS

Iki COVID-19 krizės buvo pasiekta reikšminga pažanga artėjant prie ES darbo našumo lygio, tačiau, norint sparčiai augti po krizės, reikia naujų produktyvumo šaltinių.

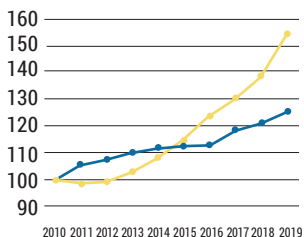
BVP, tenkantis vienam gyventojui, Eur (to meto kainomis¹)

¹ Šaltinis: Eurostat, 2019.

² Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2020.

Produktyvumo (palyginamosiomis kainomis) ir realaus darbo užmokesčio (mėnesio) augimas 2010–2019 m. (2010 m. = 100²)

— Produktyvumo (palyginamosiomis kainomis) indeksas nuo 2010 m.

— Realaus darbo užmokesčio indeksas nuo 2010 m.

Tvaraus atlyginimų augimo veiksnys – darbo našumo augimas. Lietuvoje pastaruju metu atlyginimai auga sparčiau nei darbo našumas, visuomenė senėja, trūksta kvalifikuotos darbo jėgos. Lietuvos konkurencingumas tampa iššūkiu. Šios problemos skatina kalbėti apie reiškinį, vadinamą vidutinių pajamų spąstais. Juos gali lemti vangus šalies perėjimas nuo žemos prie aukštos pridėtinės vertės prekių ir paslaugų kūrimo. Taip pat konkurencingumo kainomis tarptautinėje rinkoje praradimas, darbo kaštams išaugus iki vidutinių pajamų šalių lygio.

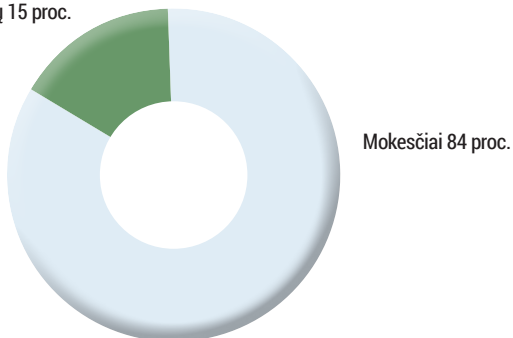
Šaltinis – „Investuok Lietuvoje“, 2019.

KOKIĄ KAI KURIŲ AKCIZINIŲ PŪREKIŲ KAINŲ DALĮ SUDARO MOKESČIAI?

Akcizas sudaro 84 proc. cigarečių, 59 proc. benzino, 30 proc. vyno, 35 proc. alaus, 38 proc. kaitinamo tabako, 41 proc. el.cigarečių skysčio kainos.

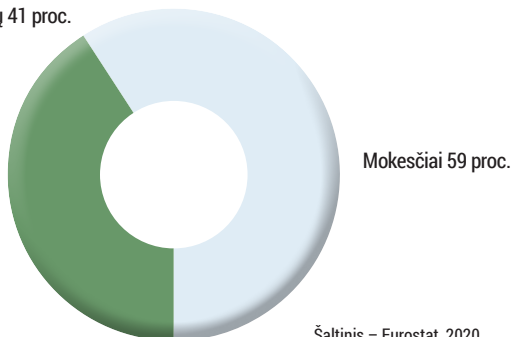
Cigarečių kaina

Kaina iki mokesčių 15 proc.

Benzino kaina

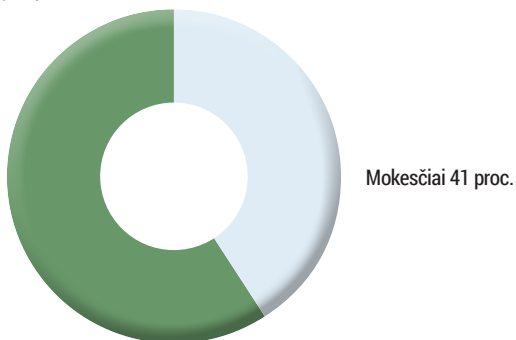
Kaina iki mokesčių 41 proc.

Šaltinis – Eurostat, 2020.

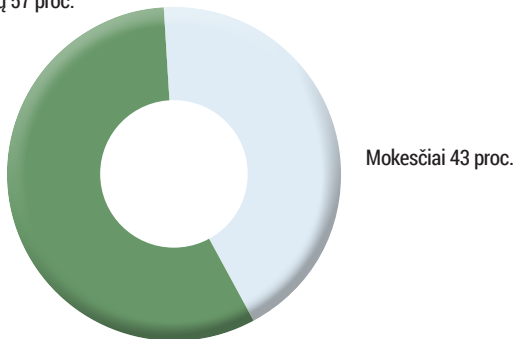
El. cigarečių skysčio kaina

Kaina iki mokesčių 59 proc.

Vyno kaina

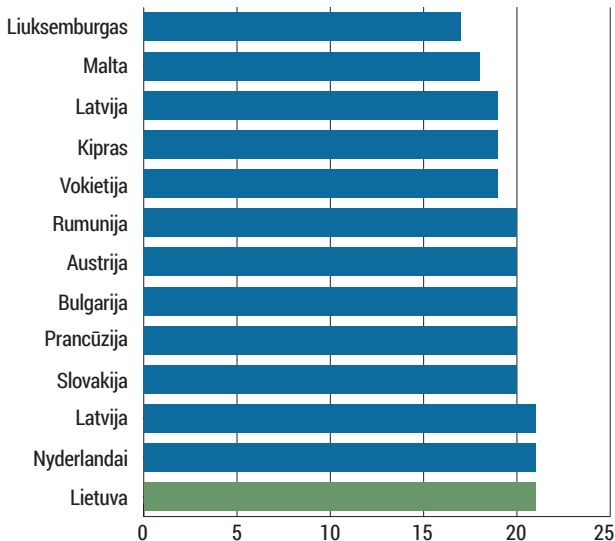
Kaina iki mokesčių 57 proc.

Pridėtinės vertės mokestis kartu su akcizu, sudaro didelę dalį šių prekių kainos. 2020 m. biudžeto pajamos iš akcizų siekė 1,559 mlrd. eurų. Tai sudarė net 19,4 proc. visų mokestinių pajamų.

PADIDINTAS IR NEATŠAUKTAS

PVM tarifas, proc.

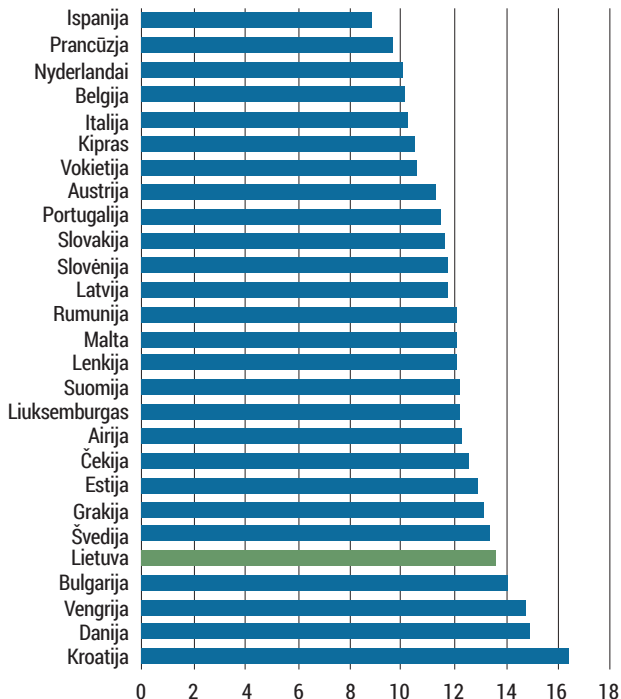
Lietuvoje taikomas PVM tarifas 2009 m. buvo padidintas nuo 18 proc. iki 21 proc. Tuomet buvo teigiama, kad tai yra „laikina priemonė, kuri leis Lietuvai išgyventi krizę“, tačiau padidintas mokestis galioja iki šiol.

Mažesnis nei Lietuvoje standartinis PVM tarifas taikomas 10 ES šalių: Liuksemburge, Maltoje, Vokietijoje, Rumunijoje, Kipre, Bulgarijoje, Estijoje, Slovakijoje, Prancūzijoje, Austrijoje. PVM pajamos biudžete 2020 m. siekė 3,574 mlrd. eurų. Tai – 44,6 proc. visų mokesčių pajamų.

Šaltiniai: Oficiali ES interneto svetainė ir VMI, 2020.

PENKTAS DIDŽIAUSIAS ES

Efektyvusis PVM tarifas ES, proc.

Efektyvūs tarifai – tai, kiek procentų PVM tenka sumokėti vartotojams, perkantiems standartinį prekių krepšelį, kuriame – ir lengvatinais tarifais apmokestintos prekės ir paslaugos.

Šaltinis – Europos Komisija, 2020.

PELNO MOKESTIS

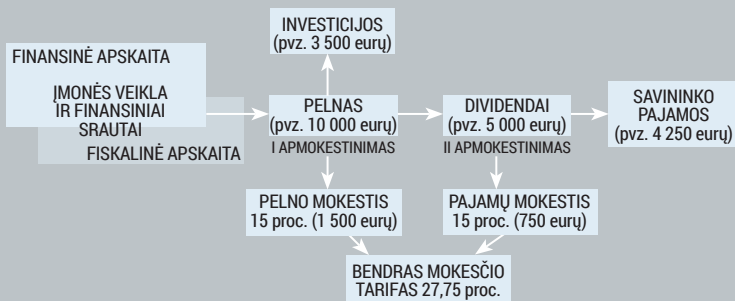
Iš pelno mokesčio 2020 m. buvo surinkta 779,7 mln. eurų.

Tai sudarė 9,7 proc. visų mokesčių pajamų.

Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią tvarką uždirbtas pelnas apmokestinamas du kartus – įmonės lygmeniu ir paskirstant jį dividendais.

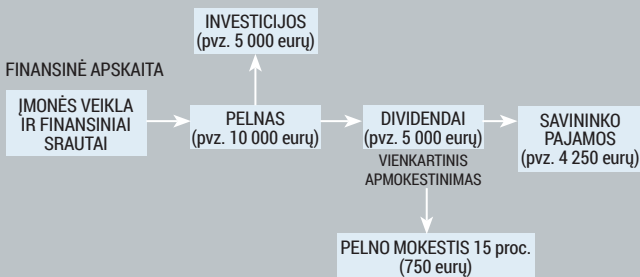
Dukart sumokamas 15 proc. mokestis reiškia, kad efektyvus pelno mokesčio tarifas siekia net 27,75 proc.

Dabartinė dvigubo pelno apmokestinimo sistema

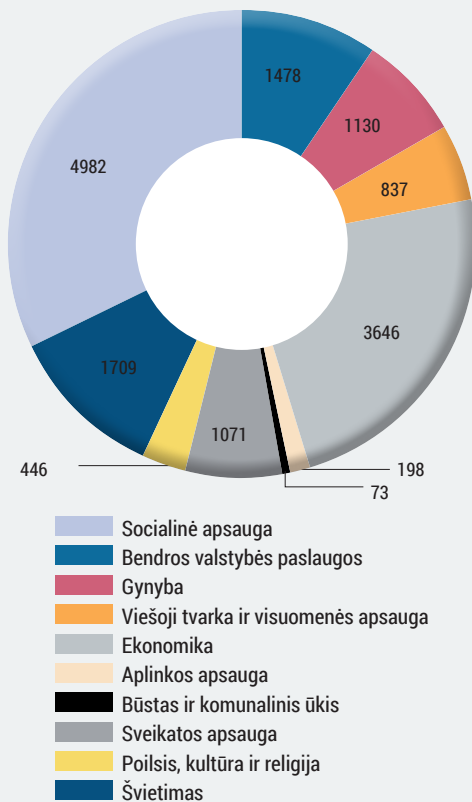
Šaltinis – Finansų ministerija, 2020.

LLRI siūloma pelno apmokestinimo sistema

VALDŽIOS SEKTORIAUS IŠLAIDOS

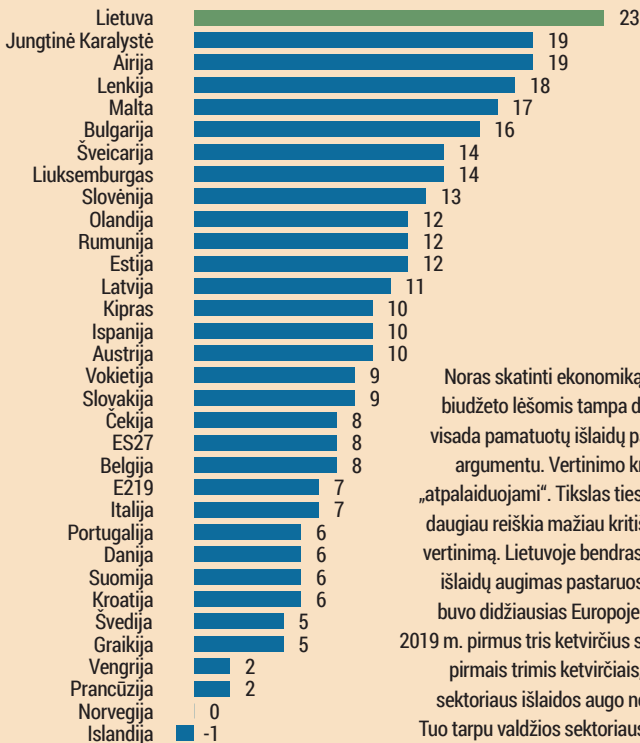
2020, mln eurų, faktinės išlaidos (su ES lėšom)

Šaltinis – Finansų ministerija, 2020.

BIUDŽETO IŠLAIDŲ AUGIMAS PANDEMIJOS METU

Bendrojo valstybės sektoriaus* išlaidų augimas, proc., 2019 m. trijų ketvirčių su 2020 m. trimis ketvirčiais

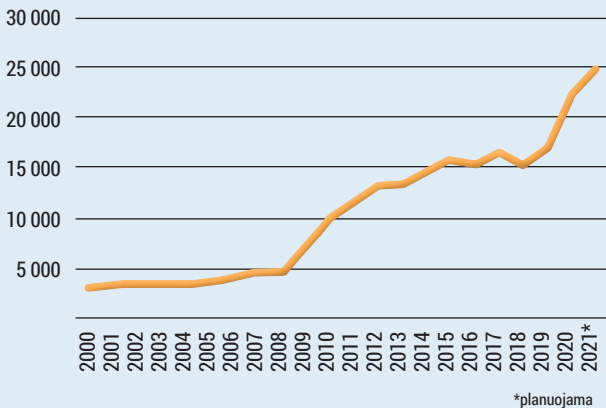
Noras skatinti ekonomiką valstybės biudžeto lėšomis tampa didelių ir nevisada pamatuotų išlaidų pateisinimo argumentu. Vertinimo kriterijai yra „atpalaiduojami“. Tikslas tiesiog išleisti daugiau reiškia mažiau kritišką išlaidų vertinimą. Lietuvoje bendras valstybės išlaidų augimas pastaruosius metus buvo didžiausias Europoje ir lyginant 2019 m. pirmus tris ketvirčius su 2020 m. pirmais trimis ketvirčiais, valstybės sektoriaus išlaidos augo net 23 proc. Tuo tarpu valdžios sektoriaus skola per 2020 m. augo daugiau nei 32 proc.

*Bendras valdžios sektoriaus apima valstybės, savivaldybių biudžetus ir socialinės apsaugos fondus.

Šaltinis – Eurostat, 2020.

LIETUVOS VALSTYBĖS SKOLA

Valdžios sektoriaus skola, mln. eurų

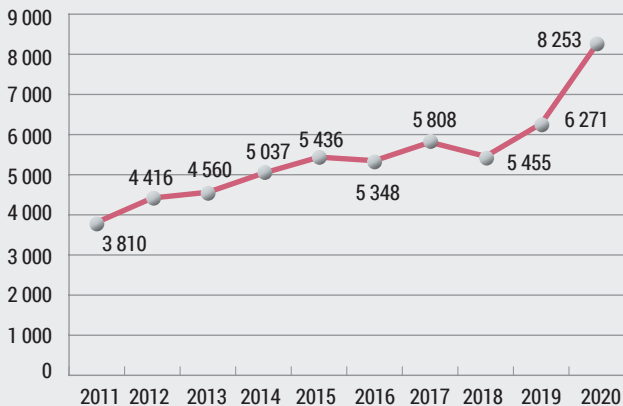
Prieš COVID-19 pandemiją, nepaisant ekonominio augimo, Lietuvos viešasis sektorius išleido daugiau, negu buvo surenkama pajamų. Prasidėjus COVID-19 pandemijai valstybės skola dar labiau išaugo nei buvo planuota – 2020 m. pabaigoje pasiekė 22 591 mln. eurų.

Valstybės skolos palūkanos 2020 m. sudarė 430,7 mln. eurų, vienam gyventojui teko 154 eurų. Solos palūkanoms grąžinti per 2020 m. išleista daugiau nei, pavyzdžiui, aplinkos apsaugai.

Šaltinis – Statistikos departamentas, 2020.

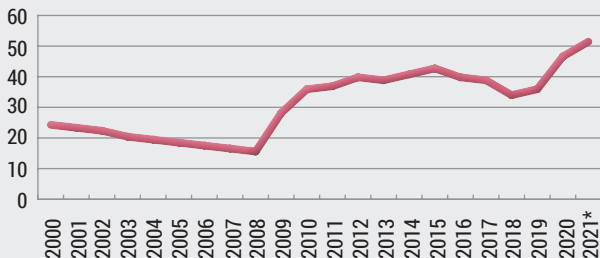
KIEK VALSTYBĖS SKOLOS TENKA VIENAM GYVENTOJUI?

Valstybės skola vienam gyventojui, eurai

Valstybės skola vienam gyventojui vis labiau auga. Lietuvos skolos ir bendrojo vidaus produkto santykis 2020 m. buvo 47,3 proc.

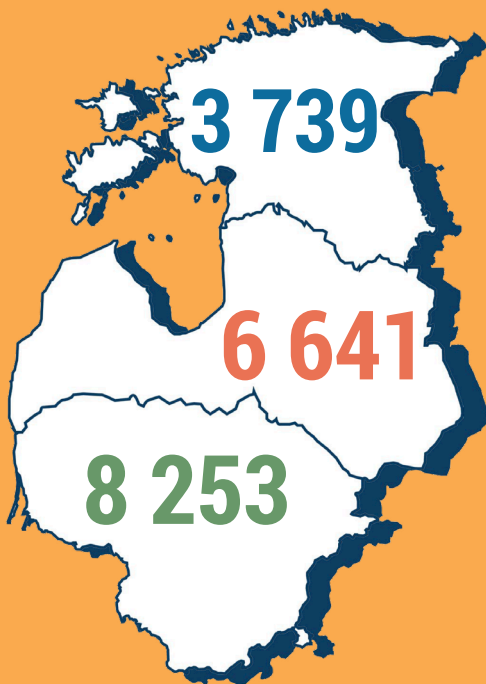
proc. Valdžios sektoriaus skolos nuo BVP dalis, proc.

Šaltinis – Eurostat, 2020.

VALSTYBĖS SKOLA VIENAM GYVENTOJUI BALTIJOS ŠALYSE

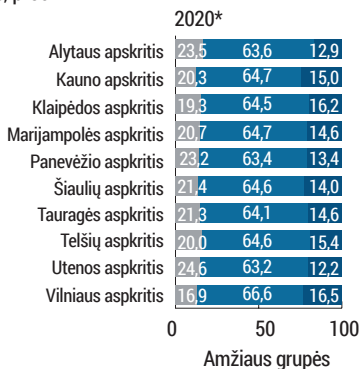
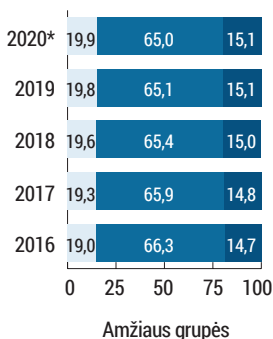
Eurai, 2020.

Šaltinis – Eurostat, 2020.

DARBINGO AMŽIAUS ŽMONIŲ STABILIAI MAŽĖJA

Skirtingo amžiaus grupės Lietuvoje, proc.

● 0–14 ● 15–64 ● ≥ 65

● 0–14 ● 15–64 ● ≥ 65

Darbingo amžiaus žmonių Lietuvoje kiekvienais metais mažėja, o tai reiškia, kad jiems reikia „išlaikyti“ vis daugiau negalinčių dirbti asmenų ir vis didesnė biudžeto dalis turės būti skiriama pensijoms bei socialinei apsaugai. Nors 2020 m. daugiau asmenų imigravo į Lietuvą nei emigravo, natūralus gyventojų prieaugis išlieka neigiamas, visuomenė vis dar sparčiai senėja. Šiuo metu vienam pensinio amžiaus gyventojui tenka 3,5 dirbančiojo, o po trisdešimties metų, prognozuojama, teks tik 1,7.

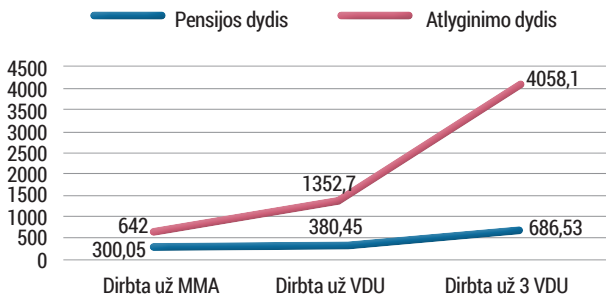
Šaltinis – Statistikos departamentas, 2020.

LIETUVOS PENSIJŲ SISTEMĄ – NEMOTYVUOJA SIEKTI UŽDIRBTI DAUGIAU

2020 m. vidutinis darbo stažas, kuomet žmogus išėjo į pensiją buvo 36,7 m.

- Jei asmuo visą gyvenimą dirbo už MMA (642 eurus), 2021 m. jo pensija sieks 300,05 euro.
- Jei asmuo visą gyvenimą gavo vidutinį darbo užmokestį (1352,7 euro), 2021 m. jo pensija sieks 380,45 euro.
- Jei asmuo visą gyvenimą gavo tris vidutinius darbo užmokesčius siekiantį atlyginimą (4058,1 euro), 2021 m. jo pensija sieks 686,53 euro.

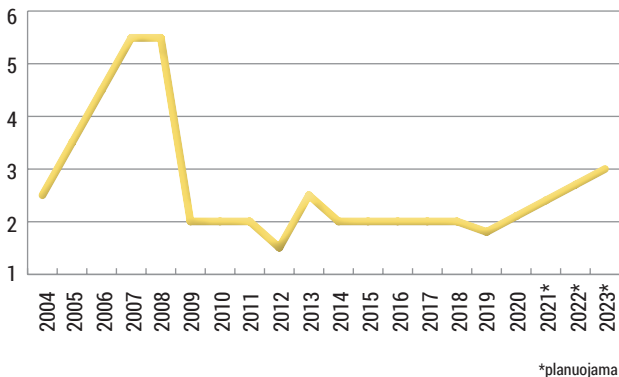
Pensijos ir buvusio atlyginimas palyginimas, eurais

Šaltinis – Sodra, 2021.

PENSIJOS: PRIVATAUS KAUPIMO ISTORIJA

Socialinio draudimo įmokų dalis, proc.

Didėjant pensinio amžiaus žmonių skaičiui svarbu užtikrinti privataus pensijos kaupimo galimybes. Kaupiamų pajamų procentas didėja. Istoriskai pensijų fonduose kaupiama socialinio draudimo įmokų dalis kito. 2020 m. ji sudarė 2,1 proc. ir ateityje didės.

Šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2020.

VALDŽIOS EFEKTYVUMO ĮVERTINIMAS

Pagal 2018 ir 2019 m. duomenis, Lietuva užėmė tik 15 vietą iš tuo metu dar 28 ES valstybių narių.

Valdžios efektyvumo indeksas įvertina viešųjų paslaugų kokybę, nepriklausomumą nuo politinio spaudimo, teisėkūros kokybę.

100-ai gyventojų tenka 13 viešojo sektoriaus darbuotojų (2006 m. – 8). 2016–2019 m. laikotarpiu, Lietuvos gyventojų sumažėjo 3,3 proc., o valdžios sektorius priešingai – plečiasi.

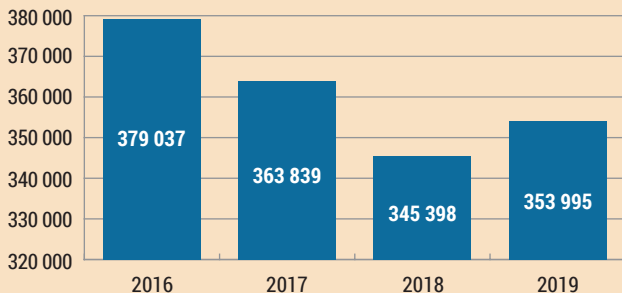

Tarptautiniame valstybės tarnybos efektyvumo indekse, Lietuvos valstybės tarnautojų gebėjimai įvertinti 36 vieta iš 38 valstybių.

Šaltiniai: Pasaulio bankas, 2019,
Tarptautinis valstybės tarnybos efektyvumo indeksas, 2019.

VIEŠOJO SEKTORIAUS ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI

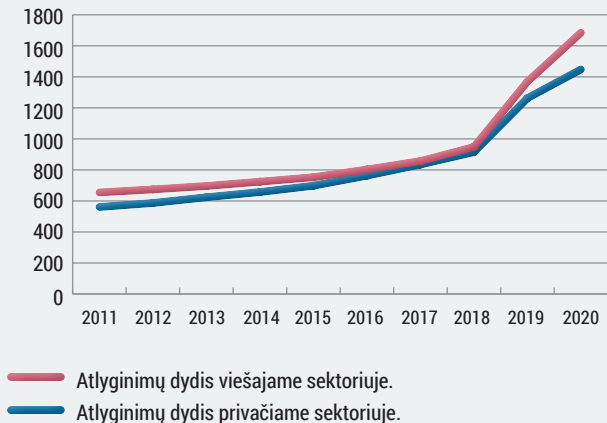
Viešojo sektoriaus darbuotojai

Šaltinis – Vidaus reikalų ministerija, 2020.

ATLYGINIMAI PRIVAČIAME IR VIEŠAME SEKTORIUJE

Darbo užmokestis, eurai

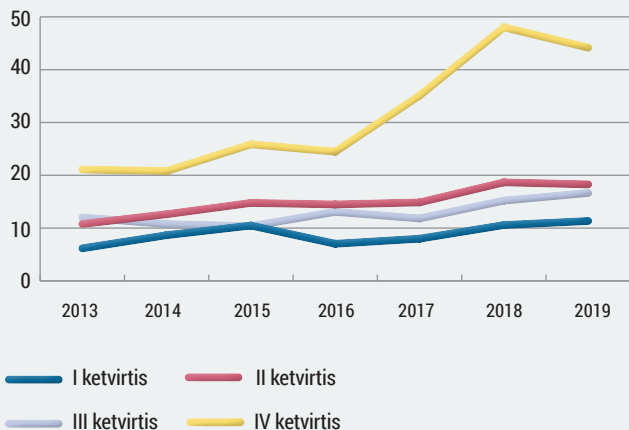

Viešajame sektoriuje atlyginimai kyla greičiau bei yra didesni nei privačiame. 2020 m. skirtumas tarp sektorių pasiekė vidutiniškai daugiau nei 236 eurus.

Šaltinis – Statistikos departamentas, 2020.

„KETVIRTO KETVIRČIO SINDROMAS“

Apibendrinti 2019 m. duomenys apie asignavimų valdytojų lėšų panaudojimą reprezentacijai, transportui, kvalifikacijai tobulinti, ekspertams, mln. eur.

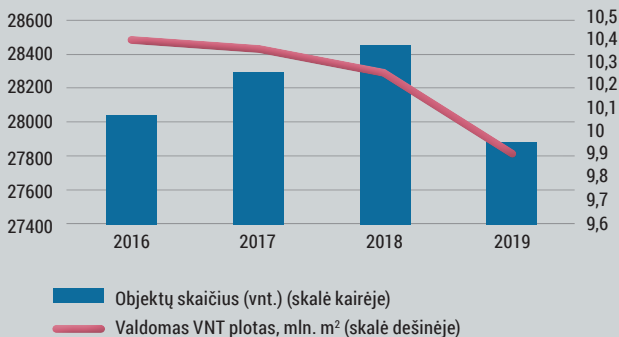

Valdžia tendencingai ketvirtą ketvirtį išleidžia daugiau pinigų reprezentacijai, transportui, kvalifikacijos kėlimui ir ekspertams. Tai parodo norą išnaudoti neišleistus pinigus, tik klausimas, ar efektyviai?

NEKILNOJAMAS TURTAS

Valstybė mažina jos valdomo nekilnojamo turto objektų skaičių, atitinkamai mažėja ir valstybės valdomo nekilnojamo turto plotas. 2019 m. valstybei priklausė 27,9 tūkst. nekilnojamo turto objektų, kurių plotas buvo beveik 10 mln. kvadratinį metrų.

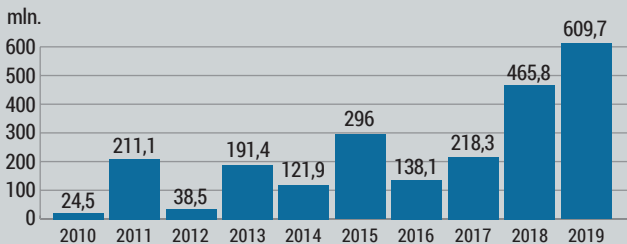
Valstybės valdomas nekilnojamas turtas

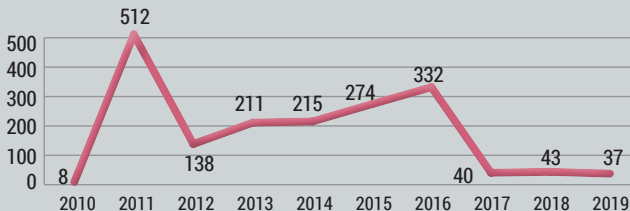
Šaltinis – Turto bankas, 2019.

VIDAUS SANDORIŲ SKAIČIUS MAŽĖJA, BET VERTĖ – DIDĖJA

Vidaus sandorių vertė (mln., eurų)

Vidaus sandorių skaičius

Vidaus sandoriai – pirkimai, kai perkančioji organizacija (pvz. savivaldybė) neskelbdama viešojo pirkimo sudaro prekių ar paslaugų pirkimo sutartis su savo kontroliuojamomis įmonėmis arba organizacijomis. Nors vidaus sandorių skaičius mažėja, jų vertė didėja.

Kokios to pasekmės?

- Vidaus sandoriai mokesčių mokėtojams kainuoja brangiau;
- Savivaldybės įmonės užsakymus gauna be konkurso;
- Iš rinkos išstumiami konkurentai.

Šaltinis – Viešųjų pirkimų tarnyba, 2019.

**Norėdami gražinti
valstybės skolą,
kiekvienas iš
mūsų kasdien
visus metus
turėtume atiduoti**

po 22,5 euro